

System ustrojowo-polityczny VI Republiki Korei.

[The political and constitutional system of the Republic of Korea]

Summary The history of South Korea in the years 1953 – 1987 (since the end of the Korean War to the establishment of existing the 6th Republic) was characterized by successive turns in the direction of authoritarianism or democracy. Researchers distinguished two periods of an unfinished transition to democracy which were short breaks in dominant autocratic rule: the period 1962-1967 and 1980-1985. The third return to democracy began in 1987 and was a success - the revision of the constitution and the establishment of the 6th Republic of Korea. Since 1992 (the date of the presidential election won for the first time by the candidate who wasn't derived from military circles) South Korea is regarded as a truly democratic state. The scientific studies are, however, reporting many concerns. First observes the differences that exist between so-called. "Confucian constitutionalism" with elements of "soft authoritarianism" and Western-style democracy. Second - focus on the instability of the Korean political scene, as an obstacle to the full democratization of the system. This paper is a presentation of the fundamental issues related to the legal and political system of the Republic of Korea. The country is almost absent in Polish literature, in contrast to North Korea. The need for updating knowledge indicated in the title is beyond doubt.

Decyzja o podziale Korei wzdłuż 38 równoleżnika szerokości geograficznej północnej, podjęta w sierpniu 1945 r., trwale przesądziła o przyszłości półwyspu koreańskiego. Stan wiedzy na temat tego wydarzenia, szczególnie jego genezy i oczekiwanych rezultatów, wciąż daleki jest od poziomu satysfakcjonującego i pozwalającego na formułowanie ostatecznych twierdzeń, poza jednym — że trwały podział nie był celem żadnej z dwóch głównych sił, które o nim zdecydowały¹. Kapitulacja Japonii w 1945 r. zamiast upragnionej niepodległości przyniosła narodowi koreańskiemu nową formę zależności, a także utrwalenie ideologicznego podziału, który o ile wcześniej istniał, o tyle nie miał takiego znaczenia, jakie mu wówczas nadano².

Niemożliwość osiągnięcia porozumienia między stroną sowiecką i amerykańską, jako administratorami obu części półwyspu koreańskiego, przyniosła w rezultacie decyzję o utworzeniu dwóch odrębnych państw koreańskich (1948 r.). Stan ten przypieczętowała wojna z lat 1950-53, która w istocie była starciem dwóch

¹ J. J. Lee, *The Partition of Korea after World War II. A Global History*, Palgrave Macmillan, 2006, s. 155-156

² Sohn Pow Key, Kim Chol-choon, Hong Yi-sup, *The History of Korea*, Seoul 1984, s. 329

rodzących się supermocarstw, a nie koreańską wojną domową³. W efekcie utrwalił się podział na dwa państwa o skrajnie odmiennych systemach ustrojowych, politycznych i podstawach ideologicznych.

Niniejsze opracowanie stanowi prezentację podstawowych zagadnień związanych z systemem prawno-ustrojowym Korei Południowej. Państwo to jest nieomal nieobecne w polskiej literaturze, w odróżnieniu od Korei Północnej, której specyficzne instytucje ustrojowe i historia doczekały się kilku szczegółowych opracowań⁴. Opublikowana w 2006 r. „Historia Korei” Joanny P. Rurarz jest pierwszą monograficzną pozycją na ten temat na polskim rynku wydawniczym. Jak stwierdza sama autorka była ona „owocem irytacji” wobec faktu nieomal zupełnego braku w polskim piśmiennictwie opracowań na temat Korei⁵. Ostatnie w polskiej literaturze prawniczej opracowanie traktujące o systemie politycznym Korei Południowej pochodzi z 1991 r. i jest to przekład z języka koreańskiego⁶. Potrzeba aktualizacji wiedzy na temat wskazany w tytule nie ulega wątpliwości.

Historia Korei Południowej w latach 1953 – 1987, a więc od zakończenia wojny koreańskiej do ustanowienia obecnie istniejącej VI Republiki, przebiegała pod znakiem następujących po sobie zwrotów w kierunku autorytaryzmu lub demokracji. Historycy wyróżniają w tym czasie 2 okresy niedokończonej transformacji w kierunku demokratycznym stanowiących krótkie przerwy w dominujących rządach autokratycznych. Okres 1962-67 przypadający na pierwszą kadencję rządów dyktatora Park Chung-hee upłynął pod znakiem liberalizacji systemu (przerwanej w kolejnych latach). Taki sam charakter miały reformy zainicjowane przez władze tymczasowe ustanowione po zabójstwie Parka (1980-85). Trzeci zwrot ku demokracji zapoczątkowany w 1987 r. zakończył się sukcesem — rewizją konstytucji i ustanowieniem VI Republiki Korei⁷. Od 1992 r. (data wyborów prezydenckich, w

³ K. Pratt, *Everlasting Flower. A History of Korea*, London 2006, s. 255

⁴ Należy tu wymienić przede wszystkim pozycje autorstwa politologów: W. J. Dziaka poświęcone Korei Północnej (m.in.: *Kim Ir Sen. Dzieło i polityczne wizje*, Warszawa 2000 oraz: *Korea Północna u źródeł rodzinnej sukcesji władzy*, Warszawa 2009) i M. Burdelskiego dotyczące problematyki podziału i zjednoczenia Korei (ostatnio: *Czynniki warunkujące proces podziału i zjednoczenia Korei*, Toruń 2004).

⁵ J. Rurarz, *Historia Korei*, Warszawa 2009, s. 7

⁶ Zob. Y. S. Kim (tłum. B. Banaszak), *System polityczny republiki Korei*, „Państwo i Prawo”, 1991, nr 5 (543).

⁷ Nie obyło się wówczas bez masowych demonstracji studentów, a później robotników. Nie udało się uniknąć ofiar śmiertelnych, chociaż decyzja prezydenta o odwołaniu interwencji wojskowej na pewno zmniejszyła ich liczbę (A. D. Adesnik, S. Kim, *If At First You Don't Succeed: The Puzzle of South Korea's Democratic*

których zwyciężył po raz pierwszy kandydat nie wywodzący się z kręgów wojskowych) Korea Południowa uważana jest za państwo w pełni demokratyczne⁸.

Podstawy ustroju polityczno-społeczno-gospodarczego VI Republiki Korei określa Konstytucja z 1948 r. po gruntowanej rewizji z 1987 r. Zmiany uchwalone przez parlament 12 października 1987 r. zostały zatwierdzone w ogólnokrajowym referendum 28 października, a weszły w życie 25 lutego 1988 r. Do najważniejszych zmian należało poszerzenie katalogu praw obywatelskich i doprecyzowanie ich treści, ustanowienie Trybunału Konstytucyjnego oraz wzmocnienie pozycji parlamentu kosztem prezydenta. Głowa państwa miała być odtąd powoływana w drodze wyborów powszechnych na jedną 5-letnią kadencję. Wybory prezydenckie zorganizowane 16 grudnia 1987 były pierwszą od 1960 r. (wybory parlamentarne) powszechną elekcją w Korei, a także pierwszymi od 18 lat wyborami prezydenta, którego od ustanowienia IV Republiki i tzw. Konstytucji „Yushin” (1971 r.) powoływano w sposób niedemokratyczny⁹ i który pełnił w tym okresie władzę *de facto* dyktatorską¹⁰.

Konstytucja Republiki Korei składa się ze 130 artykułów usystematyzowanych w 10 rozdziałach oraz części dodatkowej z 6 artykułami o charakterze intertemporalnym. Kolejne rozdziały poświęcono: Zagadnieniom ogólnym, Prawom i obowiązkom obywateli, Zgromadzeniu Narodowemu, Władzy wykonawczej, Sądom, Sądowi Konstytucyjnemu, Administracji wyborczej, Lokalnej autonomii, Ekonomii, Zmianom konstytucji. Z systematyki ogólnej aktu można wyprowadzić zasadę trójpodziału władzy, jednoizbowości parlamentu oraz decentralizacji władzy publicznej. Tekst otwiera preambuła, która zawiera odwołania do dwóch ważnych wydarzeń z najnowszej historii Korei — Ruchu 1 Marca¹¹ oraz Powstania 19 Kwietnia¹².

Transition, “CDDRL (Center on Democracy, Development, and The Rule of Law) Working Paper”, 2008, nr 83, s. 1-2).

⁸ J. Lind, *Democratization and Stability in East Asia*, „International Studies Quarterly”, 2011, nr 55, s. 414.

⁹ A. D. Adesnik, S. Kim, op. cit., s. 7

¹⁰ B-ch. Lee, *The Political Economy of Developmental Dictatorship: A Korean Experience*, [w:] „Developmental Dictatorship and the Park Chung-hee Era: The Shaping of Modernity in the Republic of Korea”, pod red. Lee Byeong-cheon, Home&Sekey Books, 2006, s. 29.

¹¹ Nazwa „Ruch Pierwszego Marca” odwołuje się do wydarzeń z początku 1919 r. Koniec I wojny światowej, a szczególnie 14 Punktów Prezydenta USA W. Wilsona deklarujące prawa narodów do samostanowienia, spotkały się z szerokim odzewem wśród koreańskiej diaspory, szczególnie w Japonii. Tajemnicza śmierć ostatniego króla i pierwszego cesarza Korei Gojonga (Kojonga) 21 stycznia 1919 r. oraz uroczystości pogrzebowe zaplanowane na 3 marca stały się katalizatorem aktywności ruchu niepodległościowego. Gojong, 26. król z panującej od XIV

Konstytucja koreańska spełnia podstawowe standardy demokratycznej ustawy zasadniczej. Zawiera regulacje typowe dla konstytucji republikańskich, ale także postanowienia oryginalne, wynikające ze specyfiki historycznej i politycznej państwa. Do tej pory była dziewięciokrotnie nowelizowana. Poniżej zostanie dokonana prezentacja najważniejszych uregulowań poszerzona o kwestie szczegółowe zawarte w ustawach oraz wynikające z praktyki politycznej. Ograniczenia objętościowe sprawiają, że wiele problemów może być tylko zasygnalizowanych.

Konstytucja określa Koreę jako republikę demokratyczną opartą na zasadzie suwerenności narodu¹³. Pojęcie narodu koreańskiego i zasady przynależności do niego przekazano do uregulowania ustawowego. Konstytucja nakłada na władze publiczne obowiązek opieki również nad członkami narodu znajdującymi się za granicą. Jak wskazują badania, diaspora koreańska liczy około 6 mln osób zamieszkałych w większości w dwóch państwach: Chinach i USA¹⁴. Adresowane do władz konstytucyjne obowiązki ochrony koreańskiego dziedzictwa kulturowego oraz opieki nad członkami narodu znajdującymi się za granicą można uznać za standarowe rozwiązania nowoczesnego konstytucjonalizmu, ale również dostrzec w nich nawiązanie do historii początków niepodległej Republiki Korei owocnie wspartej przez diasporę. Liczebność populacji Korei Południowej w 2010 r. przekroczyła 50 mln osób¹⁵ (wynik dwukrotnie wyższy niż w Korei Północnej).

Stosunek do północnego sąsiada został określony w przepisach ogólnych w sposób umiarkowany, ale również sugestywny: zgodnie z Konstytucją terytorium

wieku dynastii koreańskiej został zmuszony do abdykacji przez Japończyków i własnego syna (który potem podpisał akt aneksji Korei przez Japonię), uwięziony w Pałacu Deoksugung w Seulu, cieszył się szacunkiem jako symbol niepodległego państwa. Manifestacje zorganizowane w Seulu na przełomie lutego i marca zgromadziły ogromną liczbę uczestników szacowaną na 500 tys. a nawet 1 milion osób, z licznym udziałem przybyłych do Korei działaczy emigracyjnych. 1 marca manifestanci wydali deklarację niepodległości Korei. Pokojowy z założenia ruch uzyskał szeroki oddźwięk w całej Korei. Zorganizowano ponad 600 demonstracji. Władze japońskie odpowiedziały w sposób radykalny. Doszło do wybuchu zamieszek. Oficjalne dane mówią o ponad 550 zabitych, 1400 rannych i 14 tysiącach aresztowanych demonstrantów. Wydarzenia te uznaje się za przełomowy moment w historii Japonii i początek koreańskiego ruchu narodowego (M. J. Seth, *A History of Korea. From Antiquity to the Present*, Rowman & Littlefield Publishers, 2011, s. 268-269).

¹² Powstanie z 1960 r. wybuchło jako wyraz dezaprobaty dla autorytarnych rządów pierwszego prezydenta Korei Syngmana Rhee. Jego efektem była rezygnacja Rhee oraz pierwszy, krótki okres demokracji w Republice Korei zakończony już w 1961 r. w drodze wojskowego zamachu stanu (Ibidem, s. 339).

¹³ Art. 1 Konstytucji Republiki Korei z 12 lipca 1948 r., ze zmianami. (zwana dalej: KRK)

¹⁴ Zob. , Inbom Choi, *Korean Diaspora in the Making: Its Current Status and Impact on the Korean Economy*, [w:] C. F. Bergsten, I. Choi, "The Korean Diaspora in the World Economy", Institute for International Economics, Special Report nr 15, styczeń 2003, s. 26-27.

¹⁵ Park Si-Soo, *50-millionth Korean citizen registered*, "The Korea Times", 13.10.2010, http://koreatimes.co.kr/www/news/nation/2010/10/117_74517.html dostęp: 20.3.2012

Korei obejmuje cały półwysep koreański wraz z okolicznymi wyspami, a dążenie do pokojowego zjednoczenia (siły zbrojne mają charakter obronny i apolityczny¹⁶) w oparciu o zasady demokracji i wolności jest konstytucyjnym obowiązkiem władz koreańskich¹⁷.

Rozdział drugi poświęcono prawom i obowiązkom człowieka i obywatela. Wyrażony w nim zestaw praw można uznać za podstawowy dla współczesnych konstytucji państw demokratycznych. Obejmuje podstawowe prawa należące do I i II generacji. Konstytucja wymienia jedynie dwa obowiązki obywatelskie: płacenie podatków i obronę państwa¹⁸.

System organów państwowych oparto na zasadzie podziału władzy. Władza ustawodawcza należy do parlamentu, wykonawcza do Prezydenta i Rady Stanu z premierem, a sędziowska do sądów, w tym Sądu Najwyższego. System rządów wykazuje wiele cech modelu określanego jako półprezydencki (semiprezydencki, prezydencjalny).

Parlament południowokoreański, Zgromadzenie Narodowe (*Kuk Hoe*), jest jednoizbowy. Konstytucja nie wskazuje dokładnej liczby deputowanych określając ją jako „nie mniej niż 200”¹⁹. Kadencja wynosi 4 lata. Zgodnie z ordynacją wyborczą z 1994 r. (wielokrotnie nowelizowaną) parlament liczy obecnie 299 deputowanych²⁰.

Skład Zgromadzenia wyłaniają wyborcy. Konstytucja ustanawia 4-przymiotnikowe wybory deputowanych: powszechne, równe, bezpośrednie i odbywające się w głosowaniu tajnym²¹. Koreańska doktryna prawa konstytucyjnego wywodzi zasadę wolnych wyborów z treści konstytucji²². Decyzję o obowiązującym w wyborach systemie wyborczym (sposobie przeliczania głosów na mandaty) przekazano ustawodawcy zwykłemu. Nad prawidłowością wyborów, a także referendów czuwa Państwowa Komisja Wyborcza, której 9-osobowy skład powołuje na 6 lat (w 1/3) Prezydent, Zgromadzenie Narodowe i Przewodniczący Sądu

¹⁶ Art. 5 ust. 2 KRK

¹⁷ Art. 3-4 KRK

¹⁸ Art. 38-39 KRK

¹⁹ Art. 41 ust. 2 KRK

²⁰ Art. 21, Act nr 4973 *Public Official Election Act*, 16.03.1994, zwany dalej: POEA

²¹ Art. 41 ust. 1 KRK

²² Wan Sik Hong, *Electoral system and constitutional principles in Korea*, VIII World Congress of the International Association of Constitutional Law: Constitutions and Principles, Mexico, 6-10.12.2010, <http://www.juridicas.unam.mx/wcc/ponencias/1/35.pdf>, s. 2.

Najwyższego²³ (administracji wyborczej poświęcono odrębny, VII rozdział Konstytucji).

Czynne prawo wyborcze w wyborach parlamentarnych posiadają obywatele koreańscy, którzy najpóźniej w dniu wyborów ukończyli 19 lat²⁴. Bierne — nabywa obywatel po ukończeniu 25 roku życia²⁵. Pozbawieni praw wyborczych są obywatele odbywający karę pozbawienia wolności za przestępstwo, a także skazani za przestępstwa przeciwko wyborom lub popełnione w związku z pełnieniem funkcji publicznych²⁶. Wybory odbywają się również zagranicą, w koreańskich placówkach dyplomatycznych. Prawo do oddania głosu w obwodzie zagranicznym mają zarówno obywatele koreańscy nieobecni w kraju tylko w czasie wyborów, jak i ci, którzy na stałe zamieszkują zagranicą²⁷.

Ordynacja przewiduje wiele oryginalnych rozwiązań, jak np. szczegółową regulację dotyczącą prowadzenia kampanii wyborczej organizowanej zagranicą (z zastrzeżeniem, że poniesione wydatki nie podlegają zwrotowi w przeciwieństwie do kampanii w kraju), czy określenie godzin nocnych, w których telefonowanie do osób prywatnych w celu prowadzenia kampanii wyborczej lub badań socjologicznych jest zakazane. Prawo wyborcze przewiduje wiele ułatwień mających na celu jak najpełniejszą realizację zasady powszechności wyborów. Ordynacja przewiduje m.in. głosowanie korespondencyjne dla osób, dla których wizyta w lokalu wyborczym wiązałaby się z utrudnieniami (np. pacjenci sanatoriów i szpitali, skoszarowani członkowie służb mundurowych, mieszkańcy tzw. „izolowanych” wysp²⁸), specjalne lokale dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych²⁹, czy lokale dla „nieobecnych”, gdzie mogą oddać głos osoby opuszczające w dniu wyborów stałe miejsce zamieszkania lub powracające z zagranicy³⁰.

Deputowani są wybierani w systemie mieszanym, tzw. segmentowym, bez elementu kompensacyjnego (jaki do niedawna obowiązywał w Niemczech). Każdy wyborca ma 2 głosy. W przeciwieństwie do podobnego systemu obowiązującego np. w Japonii, na Litwie i w Tajlandii, koreański wyborca otrzymuje jedną, a nie dwie

²³ Art. 114 ust. 2-3 KRK

²⁴ Art. 17 w zw. z art. 37 POEA

²⁵ Art. 16 ust. 2 POEA

²⁶ Art. 19 POEA

²⁷ Art. 218-4 POEA

²⁸ Art. 38 ust. 4 POEA

²⁹ Art. 149-2 POEA

³⁰ Art. 148 POEA

karty do głosowania. Jeden głos oddaje na kandydata w okręgu jednomandatowym, drugi na listę partyjną³¹. 245 mandatów zostaje rozdysponowanych wedle systemu większości względnej, pozostałe 54 mandaty według systemu proporcjonalnego (formuła Hare'a-Niemeyera z systemem największej reszty, tzw. LR-Hare). Otrzymanie mandatu z drugiej puli wymaga przekroczenia progu 3% (wcześniej, przed 2004 r. - 5 %) lub zdobycia minimum 5 mandatów w okręgach jednomandatowych³². Wyjątkowo, komitet, który uzyskał od 3 do 5 % głosów w skali kraju, ma prawo do 1 mandatu (z puli 54), nawet jeśli nie uzyskał ani jednego mandatu w wyborach większościowych. Rejestracja kandydatów wymaga, oprócz zebrania odpowiedniej ilości podpisów poparcia, również wpłacenia kaucji finansowej.

Prawo wyborcze należy do jednego z najczęściej modyfikowanych aktów prawnych w Korei³³ (od dnia uchwalenia ustawy z 1994 r. ponad 42 razy). Od 1948 r. stosowano już 5 zupełnie innych systemów wyborczych oraz ich różne modyfikacje³⁴. Głównym powodem zmian była początkowo chęć umocnienia przez rządzących ich władzy³⁵. W miarę postępów demokratyzacji reformy prawa wyborczego zyskały nowy cel: dążenie do zniwelowania tradycyjnych podziałów w społeczeństwie – np. na mieszkańców wsi i miast lub typowego dla Korei Południowej przywiązania do własnego regionu³⁶ (receptą na regionalizm polityczny miało być m.in. wprowadzenie systemu SNTV)³⁷.

³¹ A. Reynolds, B. Reilly, A. Ellis, *Electoral System Design: The New International IDEA Handbook*, Sztokholm 2008, s. 104

³² Art. 189 ust. 1 POEA

³³ Wan Sik Hong, op. cit., s. 1-2

³⁴ Do wyborów w 2000 r. każdy wyborca posiadał 1 głos. W pierwszych pięciu wyborach (1948-1960) wybory odbywały się w okręgach 1-mandatowych wedle zasady większości zwykłej. W kolejnych trzech, a po przerwie dwóch wyborach (1963-1971 oraz 1988-1992) skład Zgromadzenia Narodowego obsadzano według systemu mieszanego częściowo większościowego (okręgi 1-mandatowe) a częściowo proporcjonalnego (okręgi wielomandatowe). W wyborach z lat 1973 i 1978, do obsadzenia 2/3 liczby mandatów stosowano formułę SNTV (Single non transferable vote, głosowanie jednoturowe, bez głosu przenoszonego) w okręgach 2-mandatowych, a 1/3 mianował Prezydent Republiki. W wyborach 1981 i 1985 r. połączoną w/w metodę SNTV z systemem proporcjonalnym: 2/3 z 276 deputowanych wybierano w 92 2-mandatowych dystryktach, a pozostałe przydzielano partii, która uzyskała najlepszy wynik w wyborach dystryktowych. W tym czasie zmianie ulegały granice okręgów (dystryktów), a także liczba mandatów rozdzielanych w systemie proporcjonalnym (B. Grofman, Sung-Hull Lee, E. A. Winkler, B. Woodall, *Elections in Japan, Korea and Taiwan under the Single Non-Transferable Vote. The Comparative Study of an Embedded Institution*. Michigan 1999, s. 8-9).

³⁵ A. Croissant, *Electoral Politics in South Korea*, [w:] "Electoral politics in Southeast & East Asia" (red. A. Croissant), Singapore 2002, s. 263

³⁶ Young-Tae Jung, *Democracy And Election After Democratization in South Korea*, "Identité, Culture et Politique. Un dialogue Afro-Asiatique", 2009, vol. 10, nr 2, s. 40.

³⁷ B. Grofman et al., op. cit., s. 9 (eksperyment się nie powiódł).

Istotne dla obecnego kształtu regulacji były wydarzenia towarzyszące wyborom parlamentarnym z 2000 r. Dotychczasowy system wyborczy przewidywał przydzielanie większości miejsc w parlamencie w okręgach 1-mandatowych, co sprzyjało koalicji rządowej, a co największa partia opozycyjna usiłowała zmienić. Władze proponowały wprowadzenie okręgów wielomandatowych oraz przyznanie każdemu wyborcy 2 głosów. Propozycje zmian zostały krytycznie ocenione przez społeczeństwo. Krytyka dotyczyła m.in. możliwości zgłoszenia tej samej kandydatury zarówno w okręgu 1-mandatowym, jak i na liście partyjnej. Przegrana w okręgu nie przekreślała szans na zwycięstwo dzięki uzyskaniu wysokiego miejsca na partyjnej, krajowej liście kandydatów. Uważano to za dowód nieliczenia się ze zdaniem wyborców. Obywatele domagali się również redukcji liczby deputowanych. Większość postulatów została odrzucona, ale liczbę deputowanych zmniejszono z 299 do 273³⁸. Większość ze zgłoszonych wówczas propozycji zmian w prawie wyborczym udało się uchwalić przed wyborami w 2004 r. Od tej pory kształt wyborów nie uległ istotnym zmianom.

Deputowany do parlamentu koreańskiego sprawuje mandat wolny³⁹. Posiada przywileje immunitetowe, które obejmują: immunitet formalny, materialny, a także przywilej nietykalności, trwające tylko w czasie sesji parlamentu. Wyjątek stanowi ujęcie na gorącym uczynku, które umożliwia zatrzymanie deputowanego, a także wyłącza możliwość zwolnienia na żądanie parlamentu⁴⁰. Przywileje immunitetowe przysługują deputowanemu od momentu złożenia ślubowania (a nie, jak w wielu krajach od ogłoszenia wyników wyborów) do końca kadencji⁴¹. Konstytucja ogólnie formułuje zasadę *incompatibilitas* (niepołączalności formalnej) przekazując doprecyzowanie jej zakresu ustawodawcy zwykłemu⁴². Deputowany podlega również zasadzie niepołączalności materialnej.

Podczas wykonywania mandatu, deputowany podlega przepisom ustaw oraz regulaminu wewnętrznego Zgromadzenia przewidującym szczegółowe obowiązki – poczynając od obecności na posiedzeniach parlamentu po zachowywanie norm

³⁸ Hong Nack Kim, *The 2000 Parliamentary Election In South Korea*, "Asian Survey", Vol. 40, No. 6 (Nov. - Dec., 2000), s. 896-898 (w kolejnej kadencji przywrócono liczbę 299).

³⁹ M. van der Hulst, *The parliamentary mandate. A comparative study*, Geneva 2000, s. 8.

⁴⁰ Art. 33-44 KRK

⁴¹ M. van der Hulst, op. cit., s. 68.

⁴² Deputowany nie może łączyć mandatu parlamentarnego z członkostwem w regionalnych organach stanowiących (M. van der Hulst, op. cit., s. 50)

należytego zachowania się w codziennej praktyce parlamentarnej (szczegółowo regulowanych przez przepisy antykorupcyjne i etyczne). Wśród sankcji odpowiedzialności regulaminowej, oprócz kar finansowych, znajduje się również często spotykane w państwach azjatyckich zadośćuczynienie za naruszenie zasad etyki w postaci obowiązku przeprosin przez deputowanego innego deputowanego obrażonego jego wypowiedzią lub zachowaniem. Najpoważniejszą sankcją w ramach odpowiedzialności regulaminowej deputowanego jest pozbawienie go mandatu (większością 2/3 ustawowego składu izby)⁴³. Zgodnie z przepisami regulaminu izby deputowany wykluczony ze składu parlamentu nie może kandydować w wyborach uzupełniających zarządzonych w związku z opróżnieniem przez niego mandatu⁴⁴. Sankcje związane z naruszeniem norm etycznych nakłada Specjalna Komisja ds. Etyki⁴⁵. Na marginesie warto dodać, że koreańska praktyka parlamentarna odbiega pod względem standardów zachowań od norm europejskich. Tylko w ubiegłym roku odnotowano przypadki rozpylenia przez deputowanego gazu łzawiącego w sali plenarnej, czy użycie młotów i piły łańcuchowej aby sforsować zamknięte drzwi do sali posiedzeń komisji parlamentarnej⁴⁶.

Parlament koreański obraduje w trybie sesyjnym. Sesję zwyczajną zwołuje się raz w roku. Może ona trwać maksymalnie 100 dni. Sesje nadzwyczajną zwołuje się na wniosek Prezydenta lub co najmniej ¼ liczby deputowanych. Czas trwania takiej sesji nie może przekroczyć 30 dni⁴⁷. Izbie przewodniczy Spiker, który ma dwóch zastępców. Posiedzenia parlamentu są co do zasady jawne, z możliwością ich utajnienia z powodów bezpieczeństwa, uchwałą Zgromadzenia⁴⁸.

Parlament Korei Południowej pełni typowe funkcje – ustrojodawczą, ustawodawczą, kontrolną i kreacyjną.

Decyzje podejmowane w parlamencie wymagają dla swojej ważności obecności ponad połowy ustawowej liczby deputowanych. Zasadą jest przyjmowanie uchwał i ustaw większością zwykłą. Konstytucja precyzuje, że w przypadku równej liczby głosów za i przeciw poddaną pod głosowanie propozycję uznaje się za

⁴³ Art. 65 ust. KRK

⁴⁴ Art. 164, National Assembly Act (국회 국회법), Law nr 5 of 2.10.1948 (ammended), za: Korean National Assembly Budget Office, <http://korea.nabo.go.kr/>, zwana dalej NAA

⁴⁵ Ibidem, s. 117, 119.

⁴⁶ Se Young Lee, *Will The Tear Gas Bomber Be Charged?*, "The Wall Street Journal" (Asia), 23.11.2011, <http://blogs.wsj.com/korearealtime/2011/11/23/will-the-tear-gas-bomber-be-charged/>, odczyt: 19.3.2012.

⁴⁷ Art. 47 KRK

⁴⁸ Art. 48, 50 KRK

odrzuconą, nie ma więc (jak np. w Izbie Gmin czy amerykańskim Senacie) instytucji decydującego, czy przeważającego na rzecz rządu głosu przewodniczącego⁴⁹.

Zasada dyskontynuacji prac parlamentu znalazła swoje odzwierciedlenie w treści konstytucji. Co ważne, w odróżnieniu od wielu państw, w których tak jak w Korei obowiązuje sesyjny tryb pracy parlamentu, skutek tej zasady w postaci przerwania procedury ustawodawczej (uchwałodawczej, kontrolnej) nie występuje z końcem sesji, ale tylko z końcem kadencji⁵⁰.

Prawo inicjatywy ustawodawczej przysługuje deputowanym i rządowi, a więc nie posiada go prezydent. Procedura ustawodawcza przewiduje etap głosowania w Zgromadzeniu, a następnie skierowanie ustawy do prezydenta, który może ją ogłosić lub zawetować. Czas na podjęcie decyzji wynosi 15 dni. Weto prezydenckie (odesłanie ustawy do ponownego rozpatrzenia) ma charakter zawieszający. Parlament może odrzucić je większością co najmniej 2/3 głosów w obecności ponad połowy ustawowej liczby deputowanych. Konstytucja zawiera klauzulę zabezpieczającą przed negatywnymi skutkami beczynności prezydenta. Bezskuteczny upływ czasu jakim dysponuje głowa państwa na podjęcie decyzji odnośnie promulgacji lub zawetowania ustawy oznacza, że ustawę *ex lege* uznaje się za przyjętą przez prezydenta. Wymusza to na głowie państwa promulgację takiej ustawy, a w razie dalszej beczynności prawo i obowiązek ogłoszenia ustawy przechodzi na przewodniczącego parlamentu (Spikera)⁵¹. Typowy okres *vacatio legis* (również określony w Konstytucji) wynosi dla ustaw 20 dni, z zastrzeżeniem wyjątków określonych w ustawach⁵².

W rozdziale poświęconym Zgromadzeniu Narodowemu znajdują się również przepisy dotyczące finansów publicznych (większość przepisów dotyczących tej materii znalazła się w odrębnym rozdziale IX pt. „Ekonomia”). Sposób regulacji tej materii można również uznać za typowy: wyłączne prawo inicjatywy ustawodawczej w zakresie budżetu oraz jego zmian, emisji obligacji i udzielenia gwarancji finansowych przez państwo posiada rząd. Nieuchwalenie budżetu w terminie umożliwiającym jego wejście w życie wraz z początkiem nowego roku budżetowego otwiera możliwość dokonywania przez rząd wydatków na określone w Konstytucji

⁴⁹ Art. 49 KRK

⁵⁰ Art. 51 KRK

⁵¹ Art. 53 ust. 1 – 6 KRK

⁵² Art. 53 ust. 7 KRK

cele⁵³. Zabezpieczeniem przed negatywnymi skutkami takiej sytuacji jest, w przypadku wydatków wieloletnich, specjalny fundusz rezerwowy, którego ustanowienie również wymaga ustawy⁵⁴. Podatki oraz ich wysokość mogą być ustanawianie wyłącznie w ustawie⁵⁵.

Ratyfikacja umów międzynarodowych dotyczących bezpieczeństwa państwa, członkostwa w organizacjach międzynarodowych, porozumień o przyjaźni, wymianie handlowej i żegludze, wojny i pokoju, ograniczenia suwerenności, a także umów nakładających na obywateli obowiązki, również o charakterze finansowym wymagają uprzedniej zgody parlamentu⁵⁶. Zgoda parlamentu jest również wymagana dla wypowiedzenia wojny, wysłania koreańskich sił zbrojnych za granicę oraz stacjonowania obcych sił zbrojnych na terytorium Republiki Korei⁵⁷.

Funkcja kontrolna parlamentu obejmuje możliwość powoływania komisji śledczych⁵⁸, wzywania premiera, członków Rady Stanu i rządu na posiedzenia parlamentu i jego organów w celu złożenia wyjaśnień (obecność jest obowiązkowa)⁵⁹. Odpowiedzialność polityczna rządu ma charakter wyłącznie indywidualny, a nie solidarny. Wotum nieufności dla premiera lub członka Rady Stanu zostaje udzielone w głosowaniu większością ustawowej liczby członków Zgromadzenia na wniosek co najmniej 1/3 składu izby, a więc może go złożyć również partia opozycyjna.

Odpowiedzialność konstytucyjna w Korei Południowej egzekwowana jest w trybie *impeachmentu*. W uzasadnionych przypadkach (naruszenie konstytucji bądź ustawy w związku z pełnionym urzędem) parlament może zdecydować o złożeniu z urzędu osób pełniących funkcje wymienione w Konstytucji i ustawach (np. prezydenta, premiera, członków Rady Stanu, Państwowej Komisji Wyborczej, sędziów Trybunału Konstytucyjnego). Decyzja podejmowana jest na wniosek co najmniej 1/3 liczby deputowanych, w głosowaniu, większością ustawowej liczby deputowanych. W przypadku głosowania w sprawie odpowiedzialności prezydenta wielkości te ulegają podwyższeniu – odpowiednio do większości ustawowej liczby

⁵³ Art. 54, 56-58 KRK

⁵⁴ Art. 55 KRK

⁵⁵ Art. 59 KRK

⁵⁶ Art. 60 ust. 1 KRK

⁵⁷ Art. 60 ust. 2 KRK

⁵⁸ Art. 61 KRK

⁵⁹ Art. 62 KRK

deputowanych oraz 2/3 ustawowej liczby członków Zgromadzenia. W trakcie trwania postępowania podlegająca mu osoba nie może podać się do dymisji. Konsekwencją pozytywnej decyzji parlamentu jest przekazanie sprawy do decyzji Trybunału Konstytucyjnego. Trybunał może orzec o pozbawieniu urzędu⁶⁰. Nie wyłącza to, a najczęściej jest wstępem do pociągnięcia do odpowiedzialności przed sądem karnym lub cywilnym⁶¹. Jedyna sprawa dotycząca odpowiedzialności konstytucyjnej Prezydenta miała miejsce w 2004 r. Prezydent Roh Moo-hyun został, decyzją Zgromadzenia Narodowego, postawiony przed Trybunałem Konstytucyjnym. Zarzuty dotyczyły naruszenia prawa wyborczego, a także oskarżeń o malwersacje finansowe i korupcję w najbliższym otoczeniu politycznym głowy państwa. Wiele zarzutów zostało później uznanych za nieuzasadnione, a te, których dowiedziono Trybunał uznał za niewystarczające, aby orzec o odpowiedzialności konstytucyjnej Prezydenta i złożyć go z urzędu. Decyzja uspokoiła nastroje społeczne i przysłużyła się wizerunkowi Trybunału jako gwaranta porządku konstytucyjnego⁶².

Prezydent Republiki jest zwierzchnikiem władzy wykonawczej. Urząd głowy państwa może pełnić obywatel Korei, który najpóźniej w dniu wyborów kończy 40 lat. Wybory prezydenckie są powszechne, bezpośrednie, równe i odbywają się w głosowaniu tajnym. Obowiązuje system większości zwykłej, przy czym, jeśli jest tylko jeden kandydat musi on uzyskać przynajmniej 1/3 ważnych głosów. Jeśli więcej niż jeden kandydat otrzyma taką samą, najwyższą liczbę głosów, wyboru głowy państwa dokonuje na najbliższym posiedzeniu Zgromadzenie Narodowe⁶³. Kadencja prezydenta wynosi 5 lat i nie może być powtórzona⁶⁴. W przypadku niemożności pełnienia przez głowę państwa funkcji, jej obowiązki przejmuje kolejno – przewodniczący parlamentu oraz członkowie Rady Stanu według hierarchii⁶⁵. Do kompetencji Prezydenta Korei należy, oprócz funkcji reprezentacyjnych, ratyfikowanie umów międzynarodowych i wypowiedanie wojny oraz zawieranie pokoju (z ograniczeniami związanymi z wymogiem uzyskania uprzedniej zgody parlamentu w określonych przypadkach), funkcje kreacyjne (m.in. mianowanie

⁶⁰ Art. 48-54 The Constitutional Court Act of 5.8.1988 (amended), zwany dalej: CCA

⁶¹ Art. 65 KRK, art. 130-134 NAA

⁶² 70% społeczeństwa negatywnie oceniało uchwałę Zgromadzenia Narodowego i przyznało rację Trybunałowi (zob. S. Inskip, *Analysis: South Korean Constitutional Court overturns impeachment of the country's president*, NPR news, 14.5.2004).

⁶³ Art. 67 KRK

⁶⁴ Art. 70 KRK

⁶⁵ Art. 71 KRK

przedstawicieli dyplomatycznych), dowództwo nad siłami zbrojnymi, zarządzanie referendum, wydawanie rozporządzeń wykonawczych na podstawie upoważnienia ustawowego⁶⁶. Dysponuje również tzw. uprawnieniami tradycyjnymi głowy państwa, jak prawo łaski, zarządzanie amnestii (za zgodą parlamentu), nadawanie orderów i odznaczeń, wygłaszanie orędzia przed Zgromadzeniem Narodowym⁶⁷ (nadawanie obywatelstwa nie należy w Korei do uprawnień prezydenta⁶⁸).

W stanach zagrożenia republiki (wojna, kryzys ekonomiczny itp.) Prezydent ma prawo wydawania aktów o mocy ustawy. Podlegają one niezwłocznemu zgłoszeniu do zatwierdzenia przez parlament. W razie niezatwierdzenia aktów, które dokonały zmian w obowiązującym ustawodawstwie, *ex lege* dochodzi do przywrócenia poprzedniego stanu prawnego⁶⁹. Prezydent może również zarządzić stan wyjątkowy (konstytucja przewiduje ich dwa rodzaje), w czasie którego zawieszeniu ulegają niektóre prawa człowieka. Na żądanie Zgromadzenia Narodowego Prezydent jest zobowiązany zakończyć stan nadzwyczajny⁷⁰.

Konstytucja przewiduje możliwość powołania specjalnych ciał doradczych przy Prezydencie: Radę Starszych (pod przewodnictwem ostatniego byłego Prezydenta), Radę Bezpieczeństwa Narodowego (powoływaną obligatoryjnie), Radę ds. Demokratycznego i Pokojowego Zjednoczenia oraz Narodową Radę Ekonomiczną⁷¹.

Radę Stanu tworzą Prezydent (jako przewodniczący), premier (wiceprzewodniczący) i ministrowie w liczbie od 15 do 30 osób. Premier powoływany jest przez głowę państwa za zgodą parlamentu. Na wniosek premiera, prezydent powołuje i odwołuje poszczególnych ministrów. Premier ani żaden z członków Rady Stanu nie może być wojskowym w służbie czynnej⁷² (wyraźne nawiązanie do najnowszej historii Korei i autorytarnych rządów wojskowych).

Do kompetencji Rady należą kwestie bieżącej polityki wewnętrznej i zagranicznej. Skorzystanie przez Prezydenta z wielu spośród jego kompetencji

⁶⁶ Art. 72-75 KRK

⁶⁷ Art. 79-81 KRK

⁶⁸ Prawo o obywatelstwie zawiera wiele skomplikowanych uregulowań wynikających m.in. z istnienia dwóch państw koreańskich. Przykładowo, obywatele Korei Północnej uznawani są generalnie za obywateli Korei Południowej, jednak prawo przewiduje kilka istotnych wyjątków. Najbliższe europejskiemu kształtowi instytucji naturalizacji „zezwoleń na naturalizację” wydaje minister sprawiedliwości (Zob. Nationality Act, amended (4.5.2010))

⁶⁹ Art. 76 KRK

⁷⁰ Art. 77 ust. 5 KRK

⁷¹ Art. 90-93 KRK

⁷² Art. 86-88 KRK

wymaga inicjującego wniosku Rady (np. wypowiedanie wojny, nadawanie odznaczeń, ogłaszanie amnestii, najważniejsze sprawy związane z wojskowością, kompetencje kreacyjne)⁷³.

W celu kontroli nad wydatkami i dochodami, których dokonywanie leży w gestii władzy wykonawczej powołuje się Radę Audytu i Kontroli w liczbie od 5 do 11 osób powoływanych przez Prezydenta za zgodą parlamentu⁷⁴.

Władzę sądowniczą tworzą sądy powszechne i Sąd Najwyższy (Konstytucja przewiduje możliwość powołania sądów wojennych⁷⁵). Przewodniczącego (na jedną 6-letnią kadencję) i sędziów Sądu Najwyższego powołuje Prezydent za zgodą parlamentu. Sędziów sądów powszechnych — przewodniczący Sądu Najwyższego⁷⁶.

Szerszego wspomnienia wymaga koreański Trybunał Konstytucyjny, któremu poświęcono w Konstytucji odrębny rozdział. Wprowadzony do porządku ustrojowego na mocy zmiany konstytucji z 1987 r. (rozpoczął działalność w 1988) należy do najbardziej cenionych przez Koreańczyków organów państwa zarówno z powodu produktywności, jak i skuteczności działań⁷⁷. Dzięki umiarkowanym i neutralnym politycznie decyzjom Trybunał wielokrotnie doprowadził do zażegnania poważnych politycznych konfliktów. Jego zasługi dla wprowadzenia autorytarnej Korei Południowej na drogę demokracji są znaczące. W ciągu 20 lat swojego istnienia stał się istotnym elementem koreańskiego systemu politycznego. Jest uważany za najbardziej wpływowy spośród wszystkich 5 trybunałów konstytucyjnych istniejących w regionie Azji Południowo-Wschodniej (oprócz Korei, w Indonezji, Tajlandii, Tajwanie i Mongolii)⁷⁸. Trybunał składa się z 9 sędziów powoływanych przez Prezydenta spośród kandydatów zgłoszonych (po 3) przez Przewodniczącego Sądu Najwyższego, Zgromadzenia Narodowego i samego Prezydenta. Kadencja sędziego

⁷³ Art. 89 KRK

⁷⁴ Art. 97-100 KRK

⁷⁵ Art. 110 KRK

⁷⁶ Art. 104-105 KRK

⁷⁷ Do stycznia 2012 r. do Trybunału wpłynęło 21085 wniosków, z których 10086 zostało oddalonych w trybie kontroli wstępnej. Wobec pozostałych wydano ponad 10 tys. decyzji, w tym 6124 oddalające i ponad 350 stwierdzające niekonstytucyjność przepisów. Do tej pory ani razu Trybunał nie badał konstytucyjności partii politycznej (statystyka szczegółowa dostępna jest na stronie internetowej Trybunału: <http://english.court.go.kr/>).

⁷⁸ T. Ginsburg, *The Constitutional Court and the Judicialization of Korean Politics*, (red. A. Harding), Routledge, 2009, <http://ssrn.com/abstract=1524751> 12.3.2012 s. 1-2.

wynosi 6 lat i może być ponowiona⁷⁹. Sędzią Trybunału może być osoba niekarana, która ukończyła 40 rok życia i przez co najmniej 15 lat wykonywała zawód sędziego, prokuratora lub adwokata⁸⁰. Do kompetencji Trybunału należy orzekanie o konstytucyjności ustaw na wniosek sądów, rozpatrywanie skarg konstytucyjnych obywateli, badanie konstytucyjności partii politycznych i orzekanie o ich rozwiązaniu, rozstrzyganie sporów kompetencyjnych między organami centralnymi, centralnymi i lokalnymi oraz lokalnymi, a także orzekanie o odpowiedzialności konstytucyjnej⁸¹.

Do najgłośniejszych spraw, jakimi zajmował się Trybunał należała pierwsza w historii procedura *impeachmentu*, dotycząca prezydenta Roh Moo-Hyun z 2004 r.

Trybunał bada także sprawy dotyczące trudnej przeszłości Korei. Próba osądzenia i skazania winnych za tzw. „wydarzenia z Kwangju” (masakra setek cywili przez wojsko w 1980 r.) podjęta przez prokuratorów okazała się nieudana, co spowodowało skierowanie wniosku do Trybunału Konstytucyjnego, aby nie dopuścić do przedawnienia sprawy. Trybunał utrzymał w mocy przepisy o terminie przedawnienia, ale kiedy parlament dokonał stosownych zmian w prawie umożliwiających pociągnięcie do odpowiedzialności dwóch obwinionych za masakrę generałów, Trybunał nie zaoponował. Ostatecznie winnych skazano na surowe kary (wyrok śmierci później zamieniono na długoletnie pozbawienie wolności)⁸².

Do trybunału trafiają nierzadko sprawy, które zmuszają sędziów do rozstrzygania kolizji zachodzących między nakazami demokracji, a tradycyjnym, konfucjańskim systemem wartości. Efektem jest system określany w doktrynie mianem „konfucjańskiego konstytucjonalizmu”⁸³. Wśród spraw należących do tej grupy wymienię dwie przykładowe. W jednej zwyciężyła nowoczesność pomimo oporów tradycjonalistów, w drugiej stronnicy na ogół przeciwnych obozów (ruch praw kobiet, tradycjoniści konfucjańscy) stanęli po jednej stronie. W 1997 r. Trybunał uznał za niekonstytucyjne przepisy nawiązujące do sięgającego XIV w. zakazu zawierania związków małżeńskich przez osoby posiadające to samo nazwisko i wywodzące się z tego samego regionu kraju. Przepis sprawił, że ponad 60.000 par

⁷⁹ Art. 111-112 KRK, art. 7 CCA

⁸⁰ Art. 5 CCA

⁸¹ Art. 111 KRK

⁸² T. Ginsburg, *op. cit.*, s. 6, 8-10

⁸³ zob. T. Ginsburg, *Confucian Constitutionalism? The Emergence of Constitutional Review in Korea and Taiwan*, „Law and Social Inquiry”, 2006, vol. 27, issue 4

nie mogło zawrzeć małżeństwa i żyło w związkach nieformalnych⁸⁴. Druga sprawa dotyczyła karalności cudzołóstwa. Trybunał oddalił zarzut niekonstytucyjności przepisów kodeksu karnego, ale minister sprawiedliwości zapowiedział, że sankcje karne zostaną uchylone. Protesty sprawiły, że ostatecznie zmienił decyzję⁸⁵.

Dobłą ilustracją umiarkowania, jakie wykazuje w działalności orzeczniczej koreański Trybunał i które jest źródłem jego autorytetu, jest sprawa dotycząca ustawy o bezpieczeństwie narodowym z 1980 r., pozostałości po czasach systemu autorytarnego. Artykuł 7 ust. 1 ustawy penalizował zachowania polegające na popieraniu, zachęcaniu, sympatyzowaniu lub jakimkolwiek udziale w działalności tzw. organizacji antypaństwowych. Trybunał co prawda nie przychylił się do wniosku o uznanie tego przepisu za niekonstytucyjny jako naruszającego konstytucyjne prawa jednostki: wolności prasy, wypowiedzi, badań naukowych i przekonań, ale w drodze orzeczenia interpretacyjnego znacznie zawęził zakres penalizacji wyłącznie do zachowań zagrażających bezpośrednio bezpieczeństwu państwa, porządkowi publicznemu i liberalnej demokracji⁸⁶.

W rozdziale poświęconym ekonomii państwa dostrzegamy wiele nawiązań do specyfiki koreańskiej gospodarki. Bogactwa naturalne, których złoża są w Korei Południowej niewielkie znalazły się pod konstytucyjną ochroną państwa. Dla ich eksploatacji konstytucja wymaga uzyskania czasowej licencji⁸⁷. Nie dziwi fakt, że grunty rolne, w tym niewielkim, jak na liczbę populacji, kraju również zostały powierzone opiece państwa. Konstytucja nakłada na władze publiczne obowiązek dbania o maksymalnie efektywną gospodarkę rolną, preferując małe gospodarstwa kosztem wielkiej własności ziemskiej, a także gospodarstwa rybne⁸⁸. Podobnie, w przypadku działalności gospodarczej, pod opieką państwa znalazły się małe i średnie przedsiębiorstwa – źródło wzrostu gospodarczego Korei⁸⁹.

Rozdział ostatni poświęcono procedurze nowelizacji konstytucji. Również w tym rozdziale znalazły się unormowania odwołujące się do burzliwej historii Korei. Przykładowo - ewentualna zmiana polegająca na wydłużeniu kadencji prezydenta lub

⁸⁴ Ibidem, s. 787

⁸⁵ T. Ginsburg, *The Constitutional...*, s. 13.

⁸⁶ Ibidem, s. 14-15.

⁸⁷ Art. 120 KRK

⁸⁸ Art. 121-123 KRK

⁸⁹ Art. 123 ust 3 KRK

wprowadzeniu możliwości jego reelekcji nie mogą wejść w życie w czasie trwania kadencji aktualnego Prezydenta⁹⁰.

Inicjatywa ustrojodawcza należy do większości ustawowej liczby deputowanych oraz do Prezydenta. Decyzję w sprawie zmiany konstytucji podejmuje Zgromadzenie Narodowe większością min. 2/3 ustawowej liczby członków. Następnie odbywa się obligatoryjne referendum konstytucyjne. Zmiany w konstytucji zostają zatwierdzone przez naród jeśli opowie się za nimi ponad połowa głosujących, przy frekwencji ponad połowy wszystkich uprawnionych do głosowania. Wówczas podlegają one promulgacji przez prezydenta⁹¹.

Sytuacja polityczna w Republice Korei jest uważana za stabilną, chociaż wśród badaczy nie brakuje odmiennych opinii. Wśród silnych atutów Korei i filarów tamtejszej demokracji wymienia się społeczeństwo obywatelskie. Organizacje społeczne w Korei przyczyniły się w znaczący sposób do upadku rządów autorytarnych. Po 1987 r., szczególnie w latach 90. XX w., przechodziły gwałtowny rozwój, który doprowadził do powołania w 2000 r. Obywatelskiego Sojuszu na rzecz Powszechnych Wyborów, który wpłynął w istotny sposób na kształt ówczesnych wyborów⁹². Nastanie porządku demokratycznego i brak „wspólnego wroga”, a także przywrócenie pluralizmu światopoglądowego rozluźniło dotychczasowe więzy istniejące w społeczeństwie i spowodowały jego rozpad na wiele mniejszych grup i organizacji. Poziom aktywności i skala zorganizowania społeczeństwa obywatelskiego w Korei Południowej nadal upodabnia ją bardziej do państw zachodu niż do krajów regionu (szczególnie w zestawieniu z Japonią, pomimo, że jej demokratyczne tradycje są dłuższe o 40 lat od koreańskich)⁹³. Istotne znaczenie ma tu z pewnością poziom rozwoju cywilizacyjnego, który w ostatnich kilkunastu latach przebiegał w zawrotnym tempie. Koreańczycy doskonale wykorzystują zdobycze techniki, a skala w jakiej do aktywizacji społecznej używa się internetu stał się podstawą do ukucia terminu „netizen”, jako zbitki angielskich wyrazów „net (sieć

⁹⁰ Art. 128 ust. 2 KRK

⁹¹ Art. 130 KRK

⁹² Sojusz złożony z 412 organizacji m.in. opublikował czarną listę kandydatów w wyborach, których z różnych powodów określony jako niezdatnych do pełnienia funkcji (oskarżenia o korupcję i inne dyskwalifikujące fakty). W efekcie 59 z 86 kandydatów przegrało wybory (L. Fioramonti, A. Fiori, *The Changing Roles of Civil Society in Democratization: Evidence from South Africa (1990-2009) and South Korea (1987-2009)*, „African and Asian Studies, 2010, nr 9, s. 84, 92-93).

⁹³ Lichao He, *Social Movement Tradition and the Role of Civil Society in Japan and South Korea*, „East Asia”, 2010, nr 27, s. 267.

internetowa) i „citizen” (obywatel)⁹⁴. Chociaż Japończycy są, podobnie jak Koreańczycy, światowymi liderami w rozwoju techniki, to jednak nie mają tak bogatych tradycji ruchów protestu społecznego. To te tradycje uważa się za główny powód odmienności w kształcie, poziomie rozwoju i skali wpływów koreańskiego społeczeństwa obywatelskiego⁹⁵.

Do tej pory żadnej z koreańskich partii politycznych nie udało się utrzymać władzy dłużej niż 2 kadencje. Przyczyn takiej sytuacji upatruje się w kilku zjawiskach. Partie polityczne tworzone były i są nadal jako polityczne zaplecze Prezydentów. Obok silnej personalizacji polityki zauważa się również, że wyborcy podejmują decyzje głównie w oparciu o kryterium regionalne, a nie ideologiczne. Nie sprzyja to budowaniu długofalowych programów i stabilnych, ogólnokrajowych partii politycznych. Na chwiejność i fragmentaryzację koreańskiej sceny politycznej wpływa również system wyborczy — zarówno fakt, iż podlega on częstym zmianom, jak i jego proporcjonalny charakter. Wśród przeszkód stojących na drodze do stabilizacji politycznej w Korei wymienia się również znaczący wciąż wpływ USA na politykę koreańską⁹⁶. Do tego dochodzi wysoka korupcja i niski poziom zaufania do władz⁹⁷. W II połowie lat 90. XX w. życie Korei Południowej zdominowane zostało przez kryzys gospodarczy. W tym trudnym czasie urząd prezydenta objął Kim Dae-jung, wieloletni działacz opozycyjny, zwany „Azjatyckim Mandelą”, który za czasów autorytarnych rządów spędził w więzieniach łącznie 14 lat życia. Szacunek, jakim Kim cieszył się wśród Koreańczyków pomógł we wdrażaniu twardych reform gospodarczych. Był inicjatorem tzw. „polityki słonecznej” (stopniowego ocieplania relacji z Koreą Płn.) i przeciwnikiem rozliczeń i zemsty na poprzednikach (od których sporo wycierpiał). Prezydent Kim otrzymał w 2000 r. Pokojową Nagrodę Nobla. Niestety kończył kadencję w atmosferze oskarżeń o korupcję pod adresem jego rodziny i współpracowników⁹⁸.

Sprawy gospodarki zdominowały politykę koreańską. Badacze zauważają prawidłowość w zmianie priorytetów politycznych w zależności od formy reżimu. W

⁹⁴ Ibidem, s. 99-101.

⁹⁵ Lichao He, op. cit., s. 283-284.

⁹⁶ D. Bailey, *Politics on the Peninsula: Democratic Consolidation and the Political Party System in South Korea*, „Graduate Journal of Asia-Pacific Studies”, 2010, vol. 7, nr 1, s. 23-25, 37-43

⁹⁷ Hyug Baeg Im, *Faltering Democratic Consolidation in South Korea: Democracy at the End of the ‘Three Kims’ Era*, „Democratization”, 2004, Vol. 11, Nr.5, s. 195.

⁹⁸ J. Rurarz, op. cit., s. 388-389.

czasach autorytarnych na pierwszym planie stawiano politykę zagraniczną — relacje z innymi państwami, szczególnie Japonią i Koreą Północną. Utrwalaniu systemu demokratycznego towarzyszyło odchodzenie od spraw zagranicznych i skupienie się na polityce wewnętrznej, ze szczególnym uwzględnieniem gospodarki⁹⁹.

Wynika to z innej dotrzeżonej przez badaczy prawidłowości. Próby ustanowienia przez Amerykanów nowoczesnego systemu demokratycznego w postkolonialnej Korei lat 50. XX w., państwie bez tradycji demokratycznych i ze zniszczoną przez okupanta gospodarką, musiały zakończyć się klęską. Dopiero zmiana kursu i położenie nacisku na rozwój gospodarki zaczęło przynosić pozytywne rezultaty stwarzając podstawy dla rozwoju rodzimych instytucji demokratycznych. Wolna gospodarka i demokracja wspierają się nawzajem¹⁰⁰.

W grudniu br. odbędą się w Korei kolejne wybory prezydenckie. Jak tłumaczą komentatorzy polityczni, minęły już czasy kiedy głównym kryterium oceny przez Koreańczyków kandydatów na prezydenta był stopień ich skłonności do autorytaryzmu. Dzisiaj prezydent musi być „lubiany”, co jest ważniejsze od jego merytorycznego przygotowania czy słuszności decyzji. Obecny prezydent Lee Myung-bak sprawuje urząd w sposób typowy raczej dla prezesa korporacji biznesowej (był przez prawie 20 lat prezesem koncernu Hyundai Engineering & Construction) niż głowy państwa. Jego notowania w społeczeństwie, od początku niewysokie, stopniowo malały, co miało również związek z głośnymi aferami korupcyjnymi w otoczeniu prezydenta. Notowań Lee nie polepszyły znacząco nawet sukcesy w walce z konsekwencjami globalnego kryzysu gospodarczego. Wybory parlamentarne, które odbyły się w kwietniu miały być dla prezydenta ważnym testem. Komentatorzy przewidywali, że dotychczasowa konfiguracja polityczna, w której większość członków Zgromadzenia Narodowego należała do partii popierającej prezydenta (kluczowa w systemie półprezydenckim) ulegnie zmianie otwierając okres tzw. koabitacji¹⁰¹. Tymczasem, okazało się, że proprezydencka partia rządząca pomimo utraty kilku mandatów, utrzymała pozycję większościową¹⁰².

⁹⁹ J. Lind, op. cit., s. 417-419

¹⁰⁰ T. Goban-Klas, *Korea. Historia i współczesność. Od pustelniczego królestwa do azjatyckiego tygrysa*, Toruń 2006, s. 210.

¹⁰¹ *The Economist Intelligence Country Report, Korea: 2011-2015*, www.eiu.com, 6.2011.

¹⁰² Chang Jae-soon, *S. Korea's ruling party pulls off upset victory in crucial general elections*, [Yonhap News Agency](http://english.yonhapnews.co.kr/national/2012/04/11/59/0301000000AEN20120411004356315F.HTML), 11.4.2012, <http://english.yonhapnews.co.kr/national/2012/04/11/59/0301000000AEN20120411004356315F.HTML>, odczyt: 15.7.2012.

Trzej czołowi kandydaci w najbliższych wyborach są już znani¹⁰³. Ryzyko zejścia Korei Południowej na drogę autorytaryzmu pod rządami któregośkolwiek z nich nie jest duże, chociaż sentyment za tą formą władzy jest wciąż w Korei (jak i w kilku innych państwach regionu) stosunkowo duży¹⁰⁴. W zestawieniu z faktem, że demokracja koreańska nie jest jeszcze w pełni dojrzała może to budzić obawy¹⁰⁵. Jak zauważają teoretycy ustroju, demokracja jest raczej swoistym procesem, bardziej celem niż ostatecznym rezultatem. Powoduje to, że ustrój demokratyczny cechuje dynamika i regularne zbliżanie i oddalanie się od założonego ideału¹⁰⁶. Widmo kryzysu gospodarczego oraz trwający podział Korei na dwa państwa sprawiają, że dystans ten może się niebezpiecznie zwiększyć. Należy jednak pamiętać, że azjatyckie demokracje liberalne z domieszką wpływów konfucjańskich różnią się od swoich zachodnich odpowiedników wykazując wiele cech „miękkiego autorytaryzmu”¹⁰⁷. Co najważniejsze, są one efektywne, co nakazuje ostrożność w krzewieniu tam demokracji w zachodnim stylu, czy ocenie azjatyckich systemów wyłącznie przez pryzmat zachodnich doświadczeń i kryteriów. Wybór ustroju, już tyle razy w historii narzucanego Koreańczykom, powinien w końcu należeć do nich. Dopóki gospodarka wolnorynkowa będzie święcić tryumfy istnieje duża szansa na to, że ustrojem tym będzie demokracja. W grudniu zwycięży kandydat, który przedstawi wyborcom przekonującą propozycję działań mających na celu utrzymanie wzrostu gospodarczego, jednocześnie nie tracąc ich sympatii.

¹⁰³ Zob. Lee Sun-young, *Lee failed to capture people's hearts*, "The Korea Herald" 19.3.2012. Co ciekawe – są wśród nich dwie kobiety, z których jedna - Park Geun-hye – uważana jest za faworyta w zbliżających się wyborach. Geun-hye jest córką Park Chung-hee, prezydenta Korei w latach 1963-1979.

¹⁰⁴ Pamięta się, że to autorytarny prezydent Park wprowadził Koreę na drogę szybkiego rozwoju gospodarczego i położył podwaliny pod jej gospodarczy sukces (J. Lind, op. cit., s. 414-415).

¹⁰⁵ Hyeok Yong Kwon, *Economic perceptions and electoral choice in South Korea: the case of the 2007 presidential election*, "The Pacific Review", 2010, Vol. 23 No. 2, s. 198-199

¹⁰⁶ D. Bailey, op. cit., s. 36.

¹⁰⁷ T. Goban-Klas, op. cit., s. 209-210.